

«ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ:
НОВІ РЕАЛІЇ ТА ВИКЛИКИ»

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної
конференції

26 вересня 2023 року

Соціологічна асоціація України
Південноукраїнське відділення САУ
Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет психології, політології та соціології
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Centrul Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS
Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova

**«ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ»**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
26 вересня 2023 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

УДК 316+339.94
ББК 60.5+66.4

Рецензенти:

Інна ГОЛУБОВИЧ, докторка філософських наук, професорка, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;
Денис ЯКОВЛЕВ, доктор політичних наук, професор, декан ФППС Національного університету «Одеська Юридична Академія».

Рекомендовано Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Протокол № 5 від 30.11.2023 р.

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Олена ЛІСЕЄНКО**, д. соц. н., професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), голова Південноукраїнського відділення САУ, Україна.

Члени редколегії:

МОКАНУ Віктор – д. соц. н., директор Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, керівник Асоціації соціологів і демографів Республіки Молдова, Республіка Молдова;

БОРІНШТЕЙН Євген – д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

ПЕТІНОВА Оксана – д. філос. н., професорка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

АТАМАНЮК Зоя – д. філос. н., доцентка кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Україна

МОКАНУ Анжела – докторка соціології, науковий співробітник Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, Республіка Молдова.

Феномен соціальної консолідації у Центрально-Східній Європі: нові реалії та виклики : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. 26 вересня 2023 року. м. Кишиневу – м. Одеса / за ред. О. В. Лісеєнко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. 93 с.

Матеріали конференції представлені в авторській редакції мовою оригіналу

© Південноукраїнське відділення Соціологічної асоціації України, 2023

© Асоціація соціологів та демографів Республіки Молдова, 2023

**ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

завжди йде на користь якості. На думку науковців, саме перехід до масової системи вищої освіти у світі веде до зниження якості вищої освіти [1].

До ризиків дистанційного навчання можна віднести і необхідність зміни освітнього менеджменту та управління вищим навчальним закладом. Освітній процес вийшов з аудиторії за межі встановленого часу проведення занять (за аналогією з поняттям «дешколяризація» можна сьогодні говорити про «деаудиторизацію» освітнього процесу у вищій школі). Лекції існують у відеозапису, завдання студент виконує у зручній для нього час протягом певного встановленого періоду. Як нормувати робочий час викладача? Аудиторне навантаження? Як оцінити академічну доброчесність студента при виконанні завдань?

Це далеко не остаточний перелік ризиків, які несе дистанційне навчання і впровадження «віртуальних» університетів та онлайн-курсів у наше сьогоднішнє. Та переваг у цієї форми набагато більше. Глобалізація та інтернаціоналізація, що сьогодні пронизують усі аспекти життєдіяльності людства, не проходять повз систему освіти, і наше завдання сьогодні віднайти баланс між можливостями та ризиками нових форм, оскільки процес трансформації вищої школи вже розпочато і його не зупинити.

Література:

1. Заячук Ю.Д. Сучасна світова динаміка вищої освіти: експертна оцінка ризиків, *Pedagogika t. XXVII, nr 2, Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2018, c. 119-131.*
2. Ілляшук О. Тенденції західної «просвітницької філософії освіти» в контексті сучасного суспільного розвитку // *Філософія освіти. 2013. № 1 (12) – С. 186-209.*
3. Камардаш Н.В. Діалектична взаємодія освіти й суб'єктивності як предмет філософського аналізу // *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії» – Випуск 57 – 2017 – С. 98-103.*

Ліліана ЯРОВА

*докторка політичних наук, професорка,
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна*

Євгенія ПРОХОРЕНКО

*кандидатка соціологічних наук, доцентка,
Національний університет «Одеська юридична академія», Україна*

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Соціальний діалог є важливим процесом визначення та зближення позицій основних учасників соціально-економічних відносин. Дане поняття

*ФЕНОМЕН СОЦІАЛЬНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ У
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНІЙ ЄВРОПІ: НОВІ РЕАЛІЇ ТА
ВИКЛИКИ: МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ*

активно застосовується в європейському праві і основою вдосконалення соціальних практик у розвинених країнах світу. Соціальний діалог – це категорія ринкового суспільства, яка виникає на певному етапі його зрілості, – економічної, культурної, соціальної, правової – разом з появою цивілізованого ринку праці і профспілок як представників працівників.

Останніми роками, незважаючи на війну, Україна впевнено крокує шляхом інтеграції до Європейського Союзу, що приводить до необхідності приведення у відповідність міжнародним нормам вітчизняного законодавства. Українська модель соціального діалогу ґрунтується на: загальних закономірностях і загальних принципах соціального партнерства, властивих цьому феномену, незалежно від його приналежності до тієї або іншої країни; міжнародних правових норм регулювання соціально-трудова відносин; раціональному використанні світового досвіду становлення і розвитку соціального партнерства в українській практиці з обов'язковим урахуванням української специфіки, нових чинників і явищ, які привносять в практику соціального діалогу вітчизняний досвід і сучасні реалії.

Якщо українську національну (загальнодержавну) модель соціального діалогу розглядати як зафіксований певний досвід з виявленням основних тенденцій (векторів) його розвитку, то сутнісний зміст української моделі можна подати таким чином.

По-перше, специфіка становища, ролі і форм діяльності кожного з суб'єктів системи соціального діалогу. Наприклад, зміст, характер і межі участі держави в регулюванні соціально-трудова та інших відносин. Ця участь характеризується традиційно високою роллю держави як основного суб'єкта у формуванні соціальної політики, як виразника, представника і захисника інтересів суспільства в цілому [3, с. 216].

Слід відзначити недостатню структурованість об'єднань українських працедавців, їх низьку соціальну відповідальність. Настільки ж специфічними є український досвід і роль в соціальному діалозі інших його суб'єктів. Професійні спілки мають відносно високу чисельність, більш повно, ніж в інших країнах, представляють права та інтереси працівників. В той же час необхідно відзначити залежність профспілок від працедавців, особливо на рівні підприємств.

По-друге, специфіка українського досвіду полягає в розширювальному тлумаченні сфер суспільних відносин, регульованих на принципах соціального діалогу: це не лише соціально-трудова, але і пов'язані з ними економічні і політичні відносини.

По-третє, недостатня законодавча база української практики соціального діалогу. В Трудовому кодексі України враховані інтереси соціальних партнерів, зокрема:

Для роботодавців:

– законодавчо закріплюється те, що де-факто давно практикується: тестування кандидата і співбесіда з ним при працевлаштуванні, а також встановлюються обмеження в цих діях, якщо вони носять дискримінаційні ознаки або зачіпляють честь і гідність людини;

– оцінка професійного рівня кваліфікації працюючих на відповідність займаній посаді передбачається через проведення атестації: визначаються періодичність, порядок її проведення, коло осіб, які не підлягають атестації, юридичні наслідки її результатів.

Для профспілок:

– встановлюється обов'язок роботодавця щодо отримання згоди на звільнення працівників з ініціативи роботодавця та здійснення певних заходів щодо запобігання масовим звільненням працівників. Чітко визначається порядок проведення таких звільнень;

– профспілковому органу надається право на звернення до суду в разі звільнення працівника всупереч позиціям цього органу;

– дається визначення соціального діалогу, визначаються представники сторін соціального діалогу, органи та форми соціального діалогу, проведення взаємних консультацій. Визначається порядок проведення колективних переговорів та укладання колективних договорів (угод), зміст, дія, сторони колективного договору (угоди), також вирішуються питання розгляду колективних трудових спорів, конфліктів;

– професійні спілки наділяються правом здійснення громадського контролю за дотриманням роботодавцями трудового законодавства [1, с. 179].

Аналізуючи роль держави у сфері соціального партнерства, слід звернути увагу на наступні три моменти:

по-перше, соціальне партнерство стимулює і активізує взаємодію органів державної влади з інститутами громадянського суспільства;

по-друге, воно сприяє конструктивній взаємодії органів державного управління і місцевого самоврядування;

по-третє, соціальне партнерство сприяє розвитку демократичних тенденцій в суспільстві в цілому. Завдання держави як інституту соціального партнерства, на думку дослідників, це завдання посередництва, узгодження різносторонніх прагнень, а як основні функції, які воно здійснює в механізмі соціального партнерства, виділяють координацію спільних дій соціальних партнерів, примирення сторін, захист суспільних інтересів [2, с. 198].

Проте більшість дослідників, що є прибічниками трипартизма, погоджуються з думкою відносно активної ролі держави в системі соціального партнерства. В той же час вони висловлюють різні точки зору відносно складу функцій, які повинен реалізовувати кожний учасник системи соціального партнерства.

Література:

1. Ярова Л.В. Правові основи інституалізації соціальної політики: український та європейський виміри: монографія. Одеса: Фенікс, 2013. – 266 с.
2. Ярова Л.В. Формування системи соціального діалогу як напрямок діяльності сучасної держави. Нова парадигма. Вип. 94. Київ. Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. С. 197-205.
3. Ярова Л.В., Прохоренко Є.Я. Проблеми забезпечення гендерної рівності в Україні в умовах євроінтеграції. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 215-219.

Микола ЯЦЕНКО

кандидат соціологічних наук, доцент

Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

Ольга КАРЕТНА

кандидатка політичних наук, доцентка

Національний університет «Одеська юридична академія», Україна

ДОВІРА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Незважаючи на певні відмінності в трактуванні дослідниками сутності соціального капіталу, більшість із них визнають, що соціальний капітал формується через наявність спільних норм і цінностей, взаємної довіри та соціальних мереж. Соціальний капітал, втілений у вигляді норм і традицій соціальної солідарності та розгалуженої мережі громадянської співучасті, є важливою передумовою успішного суспільного розвитку.

Сьогодні теорії довіри перетнулися з концепціями соціального капіталу, внаслідок чого з'явився окремий дослідницький напрям – вивчення довіри як складової соціального капіталу. У сучасному соціологічному дискурсі проблема довіри стає однією з найактуальніших, оскільки різкі, несподівані соціальні та політичні зміни підбивають довіру індивідів як до державних інститутів, так і один до одного, що унеможливує формування соціального діалогу в суспільстві і, відповідно, несе деструктивний вплив як на функціонування окремих сфер суспільного життя, так і всього соціуму взагалі. Довіра є невід'ємною складовою комунікації, соціальних відносин на всіх рівнях організації суспільства. Дефіцит довіри порушує основи соціальних відносин, що негативним чином відбивається на різних аспектах функціонування суспільства.

Актуальність вивчення проблематики довіри диктується необхідністю пошуку механізмів забезпечення соціальної стабільності, стійкості, передбачуваності соціальних взаємодій, мінімізації ризиків. Потребує з'ясування того, як соціальний капітал як значущий нематеріальний актив